

9.5.2017

Regeringens proposition Kundens valfrihet inom social- och hälsovården

Syftet med social- och hälsovårdsreformen är att se till att alla har tillgång till jämlika och moderna social- och hälsovårdstjänster till rimliga kostnader. I samband med social- och hälsovårdsreformen ska kunderna få mer valfrihet inom social- och hälsovården. Därför kommer en valfrihetslag att stiftas. Den 9 maj lämnade regeringen en proposition med förslag till valfrihetslag till riksdagen.

Syftet med lagen är att förbättra tillgången till och kvaliteten på tjänsterna samt främja en kostnadsnyttoeffektiv verksamhet. Kunden kan på ett mångsidigare sätt än tidigare välja tjänsteproducent efter sin egen situation. Avsikten är att stärka i synnerhet de tjänster vid social- och hälsocentralerna och tandklinikerna som finns nära kunden. Vid social- och hälsocentralerna erbjuds tjänster inom både socialvård och hälso- och sjukvård. Även specialistläkare och yrkesutbildade personer inom socialvården kommer att finnas vid social- och hälsocentralerna.

Kunden får mångsidigare valmöjligheter

Enligt regeringens proposition ska valfriheten utvidgas 2019. Valfriheten kommer att utvidgas i lite olika takt i olika landskap. I och med reformen får kunden mångsidigare möjligheter att välja producent av social- och hälsovårdstjänster samt verksamhetsställe när det gäller tjänster som omfattas av valfriheten. Kunden kan välja en tjänst som tillhandahålls av ett landskapsägt bolag, ett privat företag eller en organisation. I fråga om de verksamhetsställen som kommer att drivas av landskapens affärsverk har kunden också valfrihet. Kundavgiften är lika stor oberoende av vilken producent kunden väljer.

För tjänster på basnivå kan kunden välja social- och hälsocentral och tandklinik

- I början av 2019 kan kunden välja mun- och tandvårdsenhet (tandklinik). Tjänsteproducenten ska finnas i registret över tjänsteproducenter och vara godkänd av något landskap. Det innebär att producenten uppfyller verksamhetsvillkoren.
- Senast den 1 juli 2019 ökar valfriheten så att kunden får större frihet än för närvarande att välja vilken social- och hälsocentral han eller hon vill anlita för att få hälso- och sjukvårdstjänster av skötare eller läkare samt handledning och rådgivning i fråga om socialservice.
- Kunden kan byta tjänsteproducent tidigast ett år efter det föregående valet. Om den tjänsteproducent som kunden har valt har flera verksamhetsställen på olika orter, kan kunden vid behov få vård vid vilket som helst av dem i hela landet.
- Om kunden på grund av arbete, studier eller fritid tillfälligt vistas på en annan ort, kan han eller hon få vård vid en annan tjänsteproducents social- och hälsocentral eller mun- och tandvårdsenhet, om den tjänsteproducent som kund har valt inte har ett verksamhetsställe på orten. I det här fallet ska

9.5.2017

kunden i en landsomfattande nättjänst eller på något annat skriftligt sätt göra en anmälan om det till landskapet.

- Tjänsteproducenten utarbetar vid behov en kundplan och beviljar kundsedlar, som kunden kan använda för att betala enskilda åtgärder som andra tjänsteproducenter utför. För varje kund hos socialvården ska det utses en egen kontaktperson, om inte landskapets affärsverk redan har utsett en sådan för kunden.
- En legitimerad yrkesutbildad person inom socialvården som är anställd vid social- och hälsocentralen fattar ett förvaltningsbeslut om sådan socialservice som social- och hälsocentralen har produktionsansvar för. Förvaltningsbeslutet kan gälla sådan social handledning, hemservice, hemvård eller rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor som kunden behöver tillfälligt.
- Med en kundsedel kan kunden välja bland alla tjänsteproducenter som något landskap har godkänt som tjänsteproducent.

Övriga social- och hälsovårdstjänster får kunden vid ett verksamhetsställe som drivs av ett landskap

- Enligt propositionen ska de social- och hälsovårdstjänster som inte hör till social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna produceras av verksamhetsställen som drivs av landskapens affärsverk. Kunden kan direkt kontakta ett sådant affärsverks verksamhetsställe, utom om det gäller icke-brådskande sjukhusvård. I det fallet behövs en remiss av en läkare.
- Kunden kan inom hela Finland välja något verksamhetsställe som drivs av ett landskaps affärsverk. Kunden kan till exempel välja sjukhus för en icke-brådskande operation. Den remitterande läkaren hjälper kunden i valet av lämplig vårdenhet.
- **Brådskande vård och första hjälpen ges vid jourmottagningar och sjukhus på samma sätt som tidigare.**
- Landskapets affärsverk fattar myndighetsbeslut och sköter de myndighetsuppgifter som inbegriper utövning av offentlig makt.
- Valfriheten omfattar inte skolhälsovården eller studerandehälsovården på andra stadiet.

Kunden kan få en kundsedel eller en personlig budget

- Landskapets affärsverk bedömer kundens situation och upprättar en kundplan. Utifrån kundplanen tillhandahålls kunden tjänsten direkt av ett verksamhetsställe som drivs av ett landskaps affärsverk eller som köpt tjänst eller också kan kunden när det gäller vissa tjänster få en kundsedel eller en personlig budget för att skaffa den tjänst han eller hon behöver.
- Landskapet betalar ersättning enligt kundsedeln och den personliga budgeten direkt till tjänsteproducenten.
- Landskapet beslutar i vilka tjänster kundsedlar tas i bruk i landskapet. Med kundsedeln kan kunden välja en tjänsteproducent som finns i registret över tjänsteproducenter och som något landskap har godkänt.
- När det gäller tjänster för personer med funktionsnedsättning och tjänster för äldre tas en personlig budget i bruk. Landskapet kan ta i bruk en personlig budget även när det gäller andra social- och hälsovårdstjänster. Om kunden har beviljats en personlig budget kan han eller hon inom

9.5.2017

hela Finland välja bland de tjänsteproducenter som finns registrerade i registret över tjänsteproducenter.

- Kunden kan vägra att ta emot en kundsedel eller en personlig budget, och i det här fallet svarar landskapets affärsverk på annat sätt för produktionen av de social- och hälsotjänster som kunden behöver.
- Nättjänster, kundrådgivare och servicehandledare handleder och ger kunderna stöd i valet av lämpliga tjänster.

Landskapet ordnar social- och hälsovårdstjänsterna

- I och med social- och hälsovårdsreformen kommer ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna och produktionen av dem att skiljas åt. Landskapet har ansvaret för att inom landskapet ordna de social- och hälsovårdstjänster som finansieras med offentliga medel. Landskapet får finansieringen av staten, men beslutar självständigt om hur det använder medlen.
- Landskapet kan producera tjänster själv eller köpa dem från privata företag och från organisationer. När det gäller tjänster som landskapet producerar själv, ska de produceras separat av landskapets affärsverk respektive landskapets bolag. Direktvalstjänster (social- och hälsocentraler, mun- och tandvård) produceras av tjänsteproducenter inom den privata och den tredje sektorn samt av bolag som ägs av landskapet.
- Landskapet svarar för att invånarna får de tjänster som de behöver och att tjänster som produceras av olika tjänsteproducenter bildar en smidig och effektiv helhet. Om det i något område inte uppstår ett tillräckligt tjänsteutbud, ska landskapets affärsverk producera tjänsterna eller också kan landskapet konkurrensutsätta och köpa tjänster. Marknadsbristen ska påvisas genom en separat utredning.
- Landskapet konkurrensutsätter inte de tjänster som omfattas av valfrihet. Alla aktörer som uppfyller kriterierna och som finns i tillsynsmyndighetens register över tjänsteproducenter kan vara tjänsteproducenter.
- Dessutom ingår landskapet avtal med producenterna av direktvalstjänster.
- I sin servicestrategi fastställer landskapet också mål för minimimängden tjänster som ska upphandlas av privata producenter av social- och hälsotjänster.
- Dessutom fattar landskapet beslut om vilka konsultationer och tjänster i samband med öppen mottagning som ska överföras till social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna. Landskapet beslutar vilka tjänster kundsedlar kan användas för. Landskapet kan besluta att en personlig budget kan användas även i fråga om andra tjänster än tjänster för personer med funktionsnedsättning och tjänster för äldre.
- Om det vid social- och hälsocentralerna till en början endast tillhandahålls primärvårdstjänster samt rådgivning inom socialvården, ska samtliga direktvalstjänster tillhandahållas senast vid ingången av 2022. Det betyder att senast då ska det vid social- och hälsocentralen gå att besöka specialistläkare och att få handledning och rådgivning i frågor som gäller berusningsmedel och psykisk ohälsa samt att få socialservice för ett kortvarigt behov. Sådan socialservice är exempelvis

9.5.2017

- Landskapets affärsverk bedömer kundens servicebehov i sådant fall att social- och hälsocentralen eller mun- och tandvårdsenheten inte har tillräckliga resurser att sköta kundens behov. Landskapets affärsverk kan själv producera tjänster för kunden eller bevilja kunden en kundsedel eller en personlig budget för att skaffa tjänsten. Landskapets affärsverk får inte själv producera tjänster som betalas med kundsedel eller en personlig budget.
- Landskapets affärsverk får inte själv erbjuda sådana social- och hälsovårdstjänster som hör till direktvalstjänsterna, utan verksamheten måste i så fall bolagiseras. Landskapet måste alltså bolagisera sina egna social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter samt de tjänster som kan betalas med kundsedel.
- Med kundsedel och med en personlig budget kan kunden också välja en tjänst som produceras av ett landskapsägt bolag.
- Landskapets affärsverk fattar myndighetsbeslut, och en social- och hälsocentral kan fatta förvaltningsbeslut om kortvarig socialservice som den har produktionsansvar för.
- Landskapets affärsverk ser till att de tjänster det producerar samordnas med de tjänster som produceras av tjänsteproducenter inom den privata och den tredje sektorn.
- Landskapets affärsverk kan i samband med social- och hälsocentralerna på det sätt som landskapet beslutar tillhandahålla tjänster för vilka affärsverket är produktionsansvarigt. En anställd vid landskapets affärsverk kan arbeta vid en social- och hälsocentralers verksamhetsställe eller ambulera inom landskapets område. Tjänsterna kan också tillhandahållas som elektroniska tjänster eller på andra lämpliga sätt.
- Landskapets affärsverk kan ha en multiprofessionell grupp som inom landskapet arbetar i anslutning till social- och hälsocentralerna. Gruppen har till uppgift att tillhandahålla social- och hälsocentralerna konsultationstjänster inom socialvården.

Tjänster som omfattas av valfrihet produceras av bolag som ägs av landskapet, företag och organisationer

- De social- och hälsovårdstjänster som hör till direktvalstjänsterna kan tillhandahållas av landskapsägda bolag, av privata företag och av aktörer inom den tredje sektorn, såsom organisationer och stiftelser.
- Alla aktörer som uppfyller villkoren och som är registrerade kan anmäla sig som producenter.
- Landskapet ingår avtal med de producenter av direktvalstjänster (social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter) som uppfyller villkoren. Producenterna måste ha en tillräcklig ekonomisk bärkraft. Varje producent ska ställa en säkerhet som landskapet godkänner. Landskapet kan också kräva att producenterna är certifierade.
- I fråga om sjukhustjänster och särskilt krävande socialservice kommer det att förutsättas att tjänsteproducenterna uppfyller väsentliga krav (certifiering). På detta sätt säkerställs kvaliteten på tjänsterna samt klient- och patientsäkerheten.
- Social- och hälsocentralernas och mun- och tandvårdsenheternas producenter kan producera tjänsterna själva genom avtal med andra producenter, genom att skaffa tjänsterna från en annan

9.5.2017

tjänsteproducent eller genom att bevilja kunden en kundsedel, med vilken kunden själv kan välja tjänsteproducent. Också i detta fall ska producenten av direktvalstjänster (social- och hälsocentralen eller mun- och tandvårdsenheten) alltid svara för den enskilda kundens samlade tjänster och för kvaliteten på och kostnaderna för tjänsterna.

- Social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna ska för kunderna producera hela det tjänsteutbud som föreskrivs i lagen. En tjänsteproducent kan dessutom besluta att specialisera sig på tjänster för vissa kundkategorier.
- I tvåspråkiga kommuner ska social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna tillhandahålla tjänsterna på finska och svenska. Landskapet kan på ansökan bevilja dispens, om det inom området i fråga finns tillräckligt med verksamhetsställen att välja mellan där kunden kan använda sitt modersmål.
- Social- och hälsocentralerna och tand- och munvårdsenheterna ska inom sitt verksamhetsområde samarbeta med landskapet och kommunerna för att främja hälsa och välfärd.
- Tjänsteproducenten svarar för brister och fel i samband med tjänsteproduktionen samt för åtgärdandet av dessa brister och fel på egen bekostnad.
- Genom den nya lagen om produktion av social- och hälsotjänster ska det föreskrivas om rätten att producera social- och hälsotjänster. Genom lagen vill man säkerställa patienternas och klienternas säkerhet samt tjänster av god kvalitet.
- I lagen om ordnande av av social- och hälsovården föreskrivs det om en skyldighet för producenter av direktvalstjänster att ta emot socialvårdsstuderande och hälso- och sjukvårdsstuderande för utbildning och praktik.

Kunden får bättre information om kvaliteten på tjänsterna och väntetiderna

- Alla tjänsteproducenter ska använda de riksomfattande informationshanteringstjänster som det föreskrivs om i lag. Alla tjänsteproducenter ska t.ex. vara anslutna till Kanta-tjänsterna. Via Kanta-tjänsterna har tjänsteproducenten tillgång till kundens klient- och patientuppgifter i den utsträckning dessa behövs för att tillhandahålla tjänsten i fråga.
- Folkpensionsanstalten ska tillhandahålla en riksomfattande nättjänst där människorna kan anmäla sig som kund hos den social- och hälsocentral, den mun- och tandvårdsenhet och det affärsverk som kunden väljer.
- Enligt propositionen ska landskapet informera invånarna om deras rättigheter och förmåner samt ge råd och stöd i fråga om användningen av social- och hälsotjänster. Landskapet ska se till att invånarna har tillgång till tillräcklig information för att kunna välja producent inom social- och hälsovården.
- Landskapet ska se till att det i nättjänsten finns information om social- och hälsocentralerna och tandklinikerna samt om producenterna av de tjänster som kan betalas med kundsedel och om de tjänster som kan tillhandahållas enligt en personlig budget. I nättjänsten berättas det också om tillgången till tjänster och om deras kvalitet.
- Social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna ska i nättjänsten ge aktuell information om hur många nya kunder de kan ta emot och om de faktiska väntetiderna. Producenterna ska ta emot nya kunder i den ordning de har anmält sig, om inte producentens maximala antal kunder har uppnåtts.

